

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних робіт

«Історія садово-паркового господарства»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИРОГОЩАНСЬКИЙ АГРАРНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних робіт

«Історія садово-паркового господарства»

студентам спеціальності

206 «Садово-паркове господарство»

НОМІНАЦІЯ: “ «Інновації практичної підготовки та самостійної роботи
здобувачів освіти»

2025

Укладач: *Бідюк І.В.*, викладач циклової комісії агрономічних дисциплін,
спеціаліст **II категорії**

Рецензенти: *Глушук М.П.*, викладач циклової комісії агрономічних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Подано методичні вказівки до практичних робіт з навчальної дисципліни «Історія садово-паркового господарства» для студентів спеціальності 206 «*Садово-паркове господарство*».

Викладені основні відомості по підготовці, оформленню, рецензуванню та захисту практичних робіт.

Рекомендовано цикловою комісією агрономічних дисциплін

Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 202 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Практична робота №1. Композиційні і планувальні принципи садів Стародавнього Єгипту.

Практична робота №2. Прийоми композиції садів Стародавньої Греції і Риму.

Практична робота №3. Прийоми композиції садів Середньовіччя.

Практична робота №4. Ланшафтно-планувальні рішення італійського саду епохи Відродження.

Практична робота №5. Прийоми ландшафтної організації французьких регулярних садів і парків періодів відродження і бароко.

Практична робота №6. Пейзажні прийоми композиції у англійському і західноєвропейському садово-парковому мистецтві.

ЛІТЕРАТУРА

ПЕРЕДМОВА

Курс навчальної дисципліни «Історія садово-паркового господарства» розрахований на 34 годин, з яких 10 відведено на практичні заняття.

Навчальна дисципліна «Історія садово-паркового господарства» спрямована на підвищення професійного рівня в сфері ландшафтного проєктування, діяльності з формування гармонійного архітектурно-ландшафтного середовища, що має стійкість до несприятливих еколого-антропогенних впливів і характеризується вираженою індивідуальністю.

Мета дисципліни – вивчення стилістичних особливостей формування історичних об'єктів ландшафтного мистецтва і теоретичних основ ландшафтно-організації та об'ємно-просторової композиції садово-паркових об'єктів.

У процесі вивчення дисципліни здобувачі освіти мають оволодіти знаннями про історичні етапи розвитку основних стильових напрямів садово-паркового мистецтва, світові та вітчизняні досягнення в сфері паркобудівництва, перспективи розвитку садово-паркового та ландшафтного будівництва, вивчити теоретично-етичні основи ландшафтного мистецтва.

Завдання до практичних занять розроблені з метою засвоєння особливостей історичних етапів розвитку садово-паркового мистецтва.

Методичні рекомендації до виконання практичних робіт супроводжуються схемами та малюнками садів і парків регулярного та пейзажного стилів у різні епохи історичного розвитку садово-паркового мистецтва.

Інструкції до практичних робіт містять технічні умови, завдання, опис послідовності їх виконання; контрольні питання; вимоги до оформлення звіту; перелік літератури.

Методичні вказівки мають на меті допомогти студентам у самостійній роботі.

Для оцінювання практичних робіт використовуються критерії оцінювання, що додаються до комплексу практичних робіт.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка "5"

Виставляється тоді, коли студент володіє глибокими, міцними, узагальненими, системними знаннями навчального матеріалу в повному обсязі та здатний їх ефективно використовувати для вивчення всіх передбачених навчальною програмою практичних завдань. Відповідь студента повна, правильна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення. Студент самостійно знаходить джерела інформації і причинно-наслідкові та міждисциплінарні зв'язки, робить аргументовані висновки. Студент правильно і усвідомлено застосовує всі види технічної та конструкторсько-технічної документації в межах навчальної програми. Може самостійно розробляти окремі її види. Самостійно, правильно, в повному обсязі виконує практичні завдання. При відповіді та виконанні практичних завдань допускає неточності, які самостійно виявляє. Виявляє пізнавально-творчий інтерес до обраної професії, нової техніки і технології. Записи оформлені охайно. Робота здана своєчасно.

Оцінка "4"

Виставляється тоді, коли студент самостійно, з розумінням відтворює основний матеріал та застосовує його під час виконання практичних завдань в типових умовах. Для визначення основних понять аналізує, порівнює інформацію і робить висновки. Відповідь студента в цілому правильна, логічна та достатньо обґрунтована. Виконує практичні завдання за типовим алгоритмом (послідовність дій). Можлива консультативна робота викладача. Достатньо усвідомлено користується довідковою інформацією, технічною і конструкторсько-технологічною документацією. Під час відповіді та виконання практичних завдань допускає несуттєві помилки, які може виправити. Записи оформлені охайно. Робота здана своєчасно.

Оцінка "3"

Виставляється тоді, коли студент на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння відтворює навчальний матеріал та виконує практичні завдання в неповному обсязі за частковою допомогою викладача. Недостатньо обґрунтовано аналізує і порівнює інформацію. Неусвідомлено користується технічною і конструкторсько-технічною документацією. Під час відповіді та виконання практичних завдань допускає помилки, які самостійно виправити не може. Записи оформлені не охайно. Робота здана не вчасно.

Робота **«не зараховується»**, якщо студент не може самостійно відтворити на рівні розпізнання окремі елементи навчального матеріалу та неусвідомлено виконує лише окремі частини практичних завдань. Під час відповіді й виконання практичних завдань допускає суттєві помилки.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №1

Тема: Композиційні і планувальні принципи садів Стародавнього Єгипту.

Мета: вивчити стильові особливості архітектурно- ландшафтної організації давньоєгипетського саду; ознайомитися з характерними прийомами їх просторового побудови, розміщення деревно- кущових насаджень і елементів квітково-декоративного оформлення; здобути навички аналізу композиції ландшафтних об'єктів.

Тривалість заняття: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія.

Матеріали та обладнання: письмове та креслярське приладдя.

Метод проведення: індивідуальний

Завдання:

Виконати копію наведеного плану саду Стародавнього Єгипту та скласти асортимент декоративних рослин.

Хід роботи:

1. Ознайомтеся з основними стильовими особливостями композиції давньоєгипетського саду (дивись «**Методичні вказівки**»).
2. Уважно вивчіть план саду (рис. 1). Проведіть детальний аналіз ландшафтно-планувального рішення давньоєгипетського саду. Визначте склад і розташування на плані основних елементів композиції.
3. Визначте характерні риси регулярного планування саду, домінуючі типи геометричних просторових форм і прийоми розміщення основних елементів (архітектурних споруд, водойм, великих деревно- кущових композицій).
4. Виконайте копію наведеного плану саду (рис. 1) в довільно обраній графічній техніці. Поруч з кресленням розмістіть блок умовних позначень та розташування основних елементів композиції саду.
5. З метою реконструкції вигляду саду в рамках самостійної роботи підготуйте повідомлення про асортимент декоративних рослин, що використовувалися для формування ландшафтних композицій в Стародавньому Єгипті.

Контрольні запитання:

1. Вкажіть, де створювали сади у Стародавньому Єгипті і дайте їм коротку характеристику.
2. Наведіть приклади застосування простих геометричних форм у планувальному рішенні садів.
3. Які функції виконували водойми у садах? Які прилади застосовували для поливу рослин?

4. Що являють собою перголи і яку рослину найчастіше використовували у давньоєгипетських садах для їх оформлення. Яку форму мали квітники?

5. Поясніть як облаштовували давньоєгипетські сади по периметру і що сприяло їх відокремленню від навколишнього середовища.

Оформлення роботи:

1. Робота виконується на стандартних аркушах формату А₄.
2. Структура звіту: технічні умови; копія наведеного плану саду; асортимент декоративних рослин.

Література:

1. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво : Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів. — К.: Наук, світ, 2001. - 299 с. : іл. - Бібліогр.: с. 297-299.
2. Олешко О.Г., Жихарева К.В., Струтинська Ю.В.. Історія садово-паркового мистецтва: методичні вказівки до виконання практичних робіт для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 206 «Садово-паркове господарство» — Біла Церква, 2020. 54 с.

Методичні вказівки по виконанню практичної роботи

Сади Стародавнього Єгипту – найстаріші з відомих регулярних садів, що існували вже в IV–III тисячоліттях до н.е. Їх композиційна побудова тісно пов'язана з архітектурою, плануванням, структурою міст і специфікою іригаційних систем. Декоративні давньоєгипетські сади влаштовували у внутрішніх дворах палаців та будинків знаті, біля храмів. Священні гаї з чітким геометричним плануванням – «сади для мертвих» – розбивали перед гробницями, щоб душі померлих могли спускатися і відпочивати на гілках дерев. Планувальне рішення садів ґрунтувалося на застосуванні простих геометричних форм, композиційних прийомів осової симетрії, на формування яких вплинули особливості планування храмових комплексів Стародавнього Єгипту.

Ділянка саду зазвичай мала форму квадрата або прямокутника, ці форми застосовували і для організації елементів саду (майданчиків, водойм, насаджень). Центром композиції саду часто була водойма, іноді значних розмірів, вздовж якої розташовували лінійні насадження дерев, *перголи* з виноградом. На присадибних ділянках центральну частину саду іноді відводили під виноградник. По периметру ділянку саду оточували кам'яною або цегляною огорожею, вздовж якої висаджували ряд високих дерев. Більш низькі дерева висаджували ближче до середини саду, що надавало композиції внутрішнього садового простору вигляд чаші. Сад декорували прямокутними і лінійними квітниками, подібними до сучасних *рабаток*; іноді квіткові

бордюри використовували для оформлення берегів водойм. В саду розміщували легкі альтанки, територію могли додатково розділяти стінами на окремі секції.

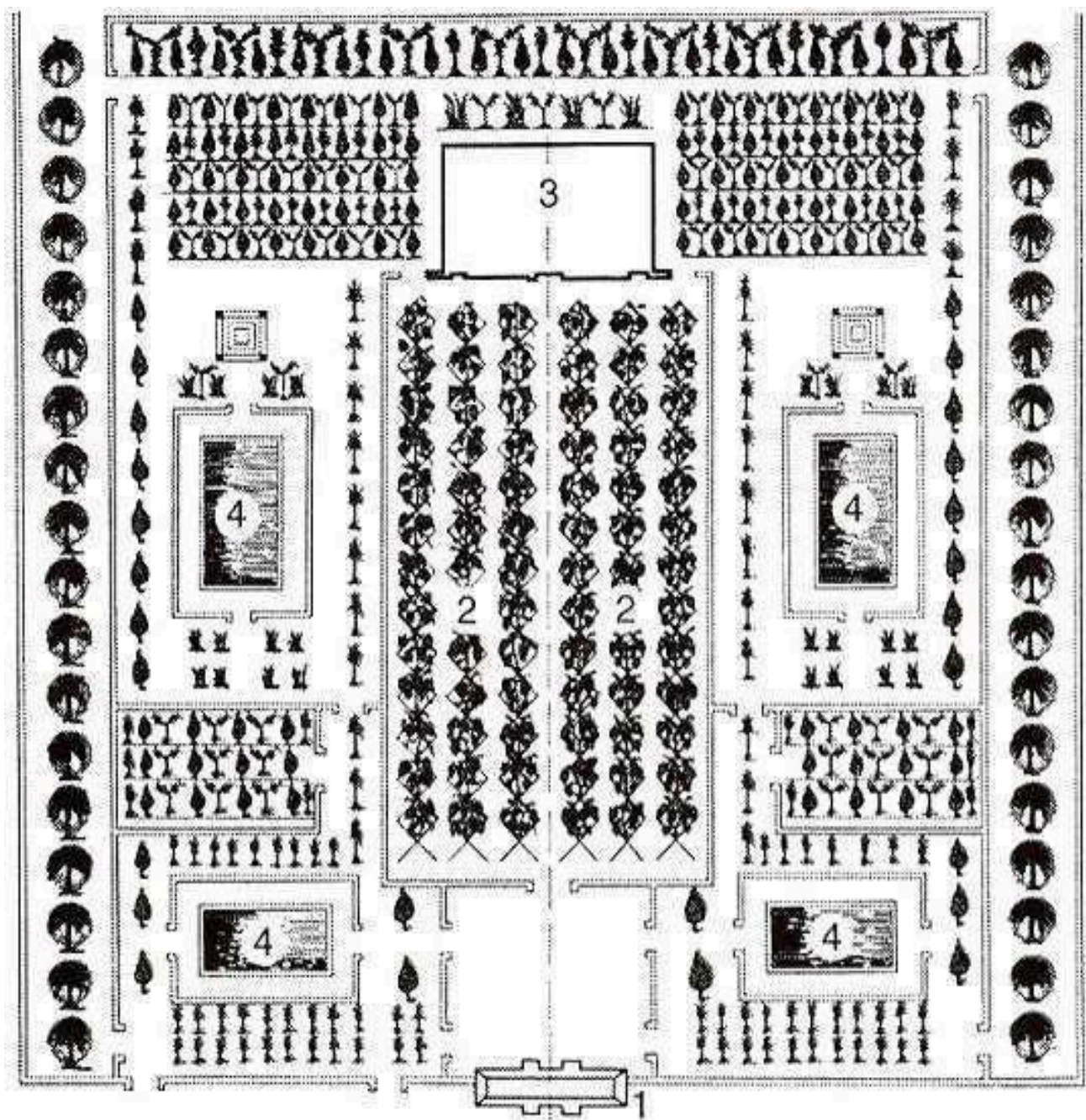

Рис 1. План саду в Стародавньому Єгипті: 1 – вхід; 2 – пергола з виноградом; 3 – житловий будинок; 4 – басейни.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №2

Тема: Прийоми композиції садів Стародавньої Греції і Риму

Мета: Вивчити стильові особливості архітектурно- ландшафтної організації античного саду; ознайомитися з характерними прийомами просторової побудови об'єктів, їх планувального рішення, формування та розміщення деревно-кущових насаджень і елементів квітково-декоративного оформлення; набути навичок аналізу композиції ландшафтних об'єктів.

Тривалість заняття: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія.

Матеріали та обладнання: письмове та креслярське приладдя.

Метод проведення: індивідуальний

Завдання

Виконати копію наведеного плану садів Стародавньої Греції і Риму та скласти асортимент декоративних рослин.

Хід роботи:

1. Ознайомтеся з основними стильовими особливостями садів Стародавньої Греції та Стародавнього Риму (дивись «**Методичні вказівки**»).
2. Розгляньте приклади ландшафтних об'єктів, проаналізуйте їх заальні характеристики (типологічну приналежність, період створення).
3. Уважно вивчіть план саду (рис. 2). Визначте склад і розташування на плані основних елементів композиції.
4. Виконайте копію плану саду в графічній техніці, передаючи необхідний рівень його деталізації. Поруч з планом розмістіть блок умовних позначень та експлікації основних елементів композиції саду.
5. В рамках самостійної роботи підготуйте повідомлення про асортимент декоративних рослин, що використовувалися для формування насаджень в садах Стародавньої Греції та Риму.

Контрольні запитання:

1. Вкажіть, які типи садів створювалися у Стародавній Греції і вкажіть які з них мали утилітарний напрям.
2. Дайте характеристику німфеям, героонам, гімнасіям або філософським садам.
3. Що формували на схилах у римських садах?
4. Дайте визначення поняттям сад-іподром, сад-ксист, перистиль.
5. Що являє собою топіарне мистецтво і які рослину найчастіше використовували для топіаріїв у садах Стародавнього Риму?

Оформлення роботи:

1. Робота виконується на стандартних аркушах формату А₄.
2. Структура звіту: технічні умови; копія наведеного плану саду; асортимент декоративних рослин.

Література:

1. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво : Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів. — К.: Наук, світ, 2001. - 299 с. : іл. - Бібліогр.: с. 297-299.
2. Олешко О.Г., Жихарєва К.В., Струтинська Ю.В. Історія садово-паркового мистецтва: методичні вказівки до виконання практичних робіт для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 206 «Садово-паркове господарство» — Біла Церква, 2020. 54 с.

Методичні вказівки по виконанню практичної роботи

Ландшафтне мистецтво античності здебільшого формувалося на основі розвитку прийомів планувального рішення архітектурних ансамблів. Якщо ранні сади Стародавньої Греції мали виключно утилітарне спрямування (складалися з городу, плодового саду, виноградника), то починаючи з VI ст. до н. е. крім саду біля житлового будинку зустрічаються вже кілька типів озелених територій різного призначення: *німфей* (священний гай з дубів, кедрів або олив); *героон* (меморіальний гай біля могили або кенотафу героя, нерідко використовували для проведення спортивних змагань); *громадський сад* (гай біля храму або на міській площі); *філософський сад* (місце для споглядання прекрасного, роздумів, прогулянок і навчання).

Давньогрецькі сади мали в основі свого планувального рішення і схем розміщення рослин правильний геометричний малюнок. Дерев висаджували переважно щільними масивами, застосовувалися також рядові і алейні схеми посадок, живоплоти, причому асортимент деревно-кущових насаджень був представлений як плодовими, так і декоративними рослинами. Прямолінійні алеї та доріжки прикрашалися скульптурою, декоративними вазами, елементами декоративного мощення. У складі саду біля житлового будинку з'являються невеликі озеленені внутрішні *дворики-атріуми* з фігурним або мозаїчним мощенням, водоймами, з компактними кущами і трав'янистими рослинами в діжках.

Садово-парковому мистецтву античного Риму властиво більш різке протиставлення естетики геометричних і прямолінійних форм природній мальовничості навколишніх ландшафтів. Популярними, як і в Греції, були атріумні сади міських житлових будинків. За формування садів на замських віллах використовували практично всі відомі в сучасності прийоми декоративного садівництва. На схилах гір формували системи терас, які були орієнтовані на панорами навколишнього ландшафту і з'єднувалися між собою сходами і пандусами. Сад міг складатися з декількох самостійних ділянок, композиція яких зазвичай була симетричною і крім традиційних

прямолінійних елементів могла включати криволінійні напівциркульні лінії доріжок і рядових посадок рослин (сад-іподром), площинні декоративні композиції (сад-ксист). Простір саду оформляли штучними водоймами, фонтанами, водоспадами, каскадами; широко застосовували криті перголами алеї, декоративну скульптуру, легкі трельяжні огорожі і альтанки, декоровані виткими рослинами. Характерним прийомом стало використання декоративної стрижки дерев і кущів – *топіарного мистецтва*.

Опис вілли Плінія Молодшого «Тускум»

Вілла «Тускум» (рис. 2), що належала Плінію Молодшому, розташована в Тоскані, біля півніжжя Апеннін, у місці з цілющим повітрям, серед величезних садів, може слугувати типовим прикладом гірської вілли. Тосканські вілли були ще пишними. Вони розташовувалися на величезних ділянках землі, оточених амфітеатром гір, які рясно давали різноманітні продукти. Завдяки численним джерелам, струмкам і ставкам, сади цих вілл вражали пишною рослинністю. Вілла складалася з вхідного портику (**а**), що веде до невеликого дворика з фонтанами, головного будинку (**з,к,л,м**) з плоским садом (ксистом), який римляни перетворили на декоративний партер з фонтанами, та саду-іподрому розміром 170х70 метрів (**е**), оточеного суцільною стіною з кипарисів та платанів, обвитих плющем. З ксисту стежка вела в сад, де росли дерева, підстрижені у формі тварин. Ця стежка була центральною композиційною віссю саду.

Всередині вілли були: парадна їдальня, вікна якої виходили на перистиль, інша їдальня, де Пліній Молодший зазвичай обідав сам і пригощав своїх близьких друзів (вона виходила на маленький дворик з мармуровим басейном і чотирма платанами), інші кімнати, стіни яких були облицьовані мармуром або прикрашені вишуканим

розписом, численні галереї, як криті, так і відкриті; а також інші різноманітні приміщення. І скрізь були фонтани, водограї, басейни, з яких вода безперервно лилася тихим дзюрчанням, ласкаючи слух. З окремих споруд Пліній Молодший особливо хвалився великим манежем, розташованим навпроти будинку; цей манеж був відкритий посередині, так що його можна було оглянути повністю; з усіх боків його оточували платани, сполучені між собою гірляндами з плюща.

У садах на кожному кроці зустрічалися мармурові лавки, мармурові басейни з усіма необхідними пристосуваннями для трапези під відкритим небом, будиночки та альтанки, що блищали мармуром; зовні вони були оповиті листям та ліанами, а всередині повітря освіжалося невичерпними фонтанами.

Такі вілли були розкидані по всій імперії. Всі вони будувалися і прикрашалися майже однаково, з невеликими змінами, які визначалися місцевими звичаями, традиціями, а також кліматом.

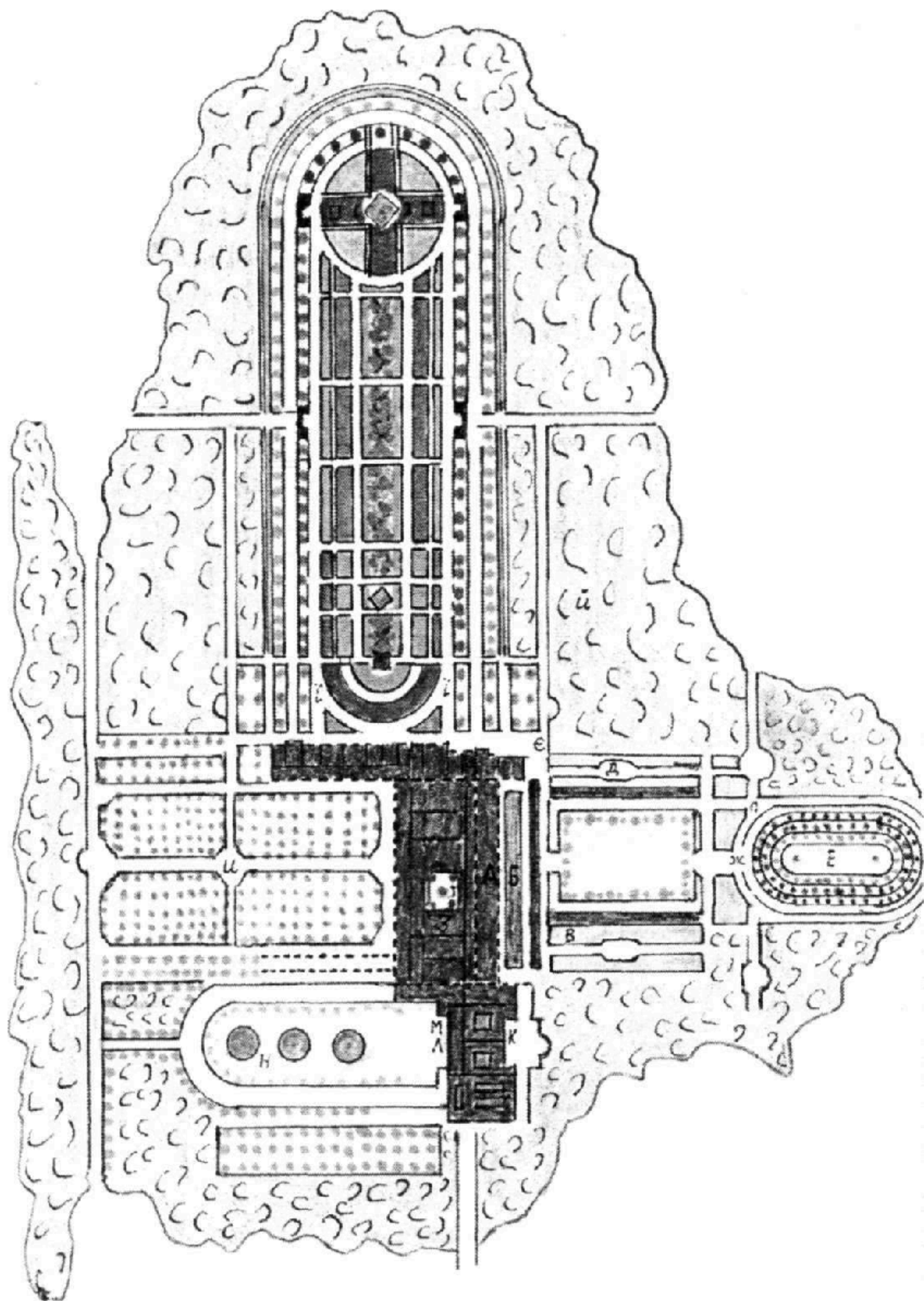

Рис. 2. Схематичний план вілли Плінія Молодшого «Тускум» в Стародавньому Римі (реконструкція за описом): а - колонада головного входу в палац; б - двір старовинного стилю; в - низький відлогий газон; г - кіоск перед головним входом; д - обсажена живоплотами алея для прогулок; е- обсаджена самшитом циркова арена; є - кам'яна огорожа саду, замаскована самшитом; ж - вхід на спортивну арену; з - мала столова; и - фруктові сади; і - внутрішній дворик з чотирма платанами та водограєм; ї - головний декоративний партер; й - навколишні природні ліси; к - спальне відділення палацу; л - столові зали; м - купальні в мармурових басейнах, (зимові купальні); н - відкриті купальні з водою різної температури; о - прогулочні алеї.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №3

Тема: Прийоми композиції садів Середньовіччя.

Мета: Вивчити стильові особливості архітектурно- ландшафтної організації садів Середньовіччя; ознайомитися з характерними прийомами просторової побудови середньовічних садів Європи і Середньої Азії, особливостями їх планувального рішення, формування і розміщення деревно-кущових насаджень та елементів квітково- декоративного оформлення; набути навичок аналізу композиції ландшафтних об'єктів.

Тривалість заняття: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія.

Матеріали та обладнання: письмове та креслярське приладд.

Метод проведення: індивідуальний.

Завдання

Виконати копію наведеного плану середньовічного саду та скласти асортимент декоративних рослин.

Хід роботи:

1. Вивчіть основні стилістичні особливості композиції середньовічного саду в певному регіоні (дивись «**Методичні вказівки**»).
2. Розгляньте приклади садів цього періоду, проаналізуйте їх тип, місце розташування та розмір ділянки. Виберіть один сад для детального дослідження (Рис. 3 або Рис.4).
3. Детально вивчіть план вибраного саду. Визначте основні елементи композиції та їхнє розташування.
4. Створіть точну копію плану саду, додавши пояснення до основних елементів.
5. Доповніть свою роботу історичною довідкою про сад, описом його змін з часом та принципами підбору рослин.

Контрольні запитання:

1. Яку роль відігравала вода в середньовічних садах, особливо в ісламських?
2. Які геометричні форми та композиційні прийоми були характерні для середньовічних садів?
3. Яке значення мали рослини в середньовічних садах? Які функції вони виконували?
4. Які рослини найчастіше вирощували в замкових садах?
5. Які геометричні форми були найпоширенішими в плануванні середньовічних садів?

Оформлення роботи:

1. Робота виконується на стандартних аркушах формату А₄.

2. Структура звіту: технічні умови; копія наведеного плану саду; асортимент декоративних рослин.

Література:

1. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво : Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів. — К.: Наук, світ, 2001. - 299 с. : іл. - Бібліогр.: с. 297-299.
2. Олешко О.Г., Жихарєва К.В., Струтинська Ю.В. Історія садово-паркового мистецтва: методичні вказівки до виконання практичних робіт для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 206 «Садово-паркове господарство» — Біла Церква, 2020. 54 с.

Методичні вказівки по виконанню практичної роботи

Сади середньовічної Європи зазвичай поділялися на міські, замкові та монастирські. Міські сади, створені в умовах щільної забудови, представляли собою невеликі, оточені стінами ділянки з регулярним плануванням. Внутрішні сади замків були компактними і служили переважно для вирощування лікарських та декоративних квітів, висаджених у квітники-клумби за складними геометричними малюнками; зовнішні замкові сади мали утилітарний характер і створювалися шляхом розрідженої посадки плодових дерев. Монастирські сади символічно відображали релігійне ставлення до світу: вони були символами Раю, протиставляючи організовані форми рослинних композицій первозданному хаосу; такий сад служив місцем відпочинку і водночас забезпечував задоволення утилітарних потреб – вирощування плодових дерев, винограду, лікарських трав було обов’язковим.

В особливому просторовому вирішенні **середньовічних садів країн ісламу** також знайшла відображення філософська концепція Райського саду. У такому саду головною композиційною віссю був водний потік, який перетинався під прямим кутом однією або кількома додатковими осями-руслами. Канали уособлювали ріки життя, а декоративний водоем на їх перетині – місце зустрічі людини з Богом. Такий варіант схеми саду, розділеного перехрестям водних елементів на частини, мав назву «чар-баг» («чотири сади»). В ландшафті зазвичай домінувала будівля палацу або мавзолею, розташована в центрі саду або на завершенні основної планувальної осі. Композиція простору розраховувалася на використання ефекту відображення будівлі у водній гладі водоему та каналів, осі яких підкреслювалися строгими рядами фонтанів. Центральний басейн, розташований над перетином водних потоків, зазвичай був трохи піднятий над рівнем їхньої поверхні. Симетричність композиції відносно осей каналів підкреслювалася ритмічними рядовими посадками дерев та стрічками

лінійних квітників, обрамлених кам'яними бордюрами у вигляді геометричних візерунків переплетених зірок (рис. 3).

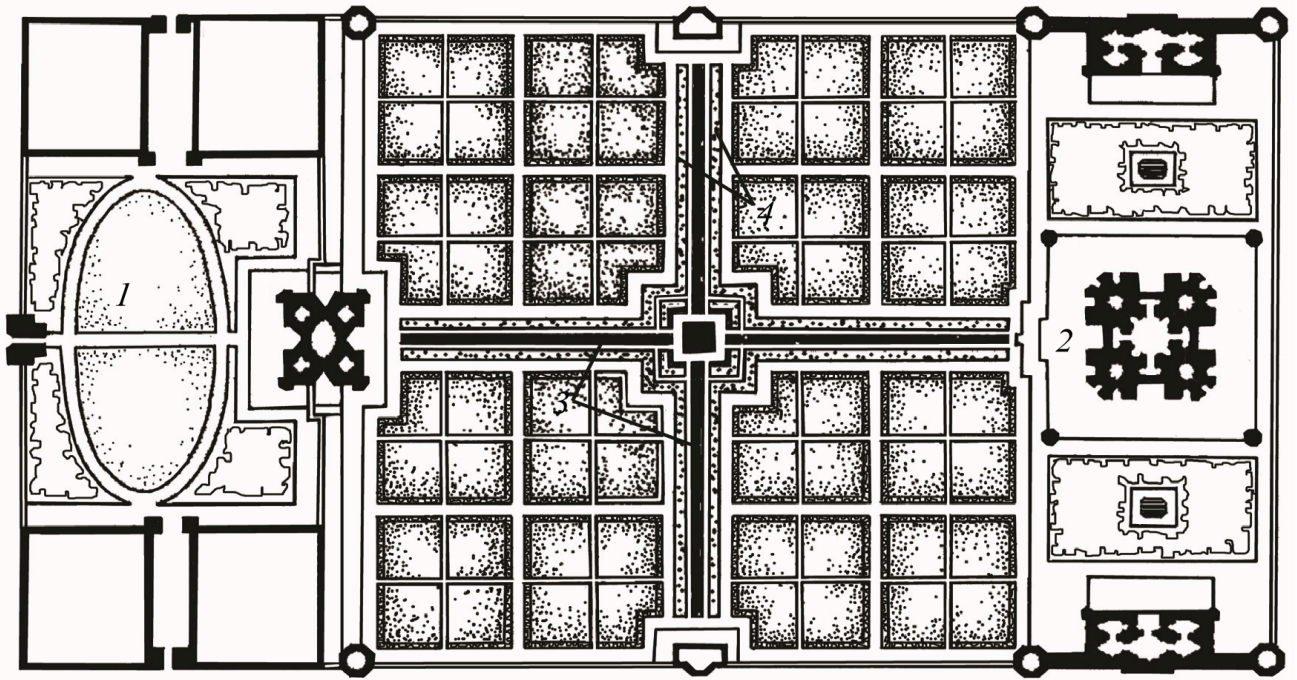

Рис. 3. План саду мавзолея Тадж-Махал (Індія): 1 – вхід; 2 – мавзолей; 3 – канали; 4 – квітники.

Характерною особливістю іспано-мавританських садів, стиль яких сформувався у Середньовіччі на завойованому арабськими племенами Піренейському півострові та об'єднав характерні риси садів двох культур – арабської та античної римської, є симетричне, найчастіше за двома перпендикулярними осями, побудування окремих елементів системи ізольованих просторів. Такі сади часто розташовувалися на терасованому рельєфі схилів пагорбів.

В архітектуру іспано-мавританського саду органічно входили вода і рослини: б'ючі з фонтанів блискучі струмені доповнювали і оживляли ритми колон галерей, що обрамляли вимощені каменем двори та, у свою чергу, відбивалися в дзеркально гладкій поверхні лаконічних прямокутних басейнів. Оздобою садівських терас були невеликі викладені кольоровою плиткою басейни та декоровані фонтанами канали, сходи, прорізані по осі міні-каскадами, стрижені живоплоти з вічнозелених кущів, ритмічні рядові посадки дерев. Кожна з терас вирішувалася як самостійний композиційний елемент, проте всі вони були об'єднані темою води, яка пронизувала ансамбль, в різних формах присутній у садах усіх терас (рис. 4).

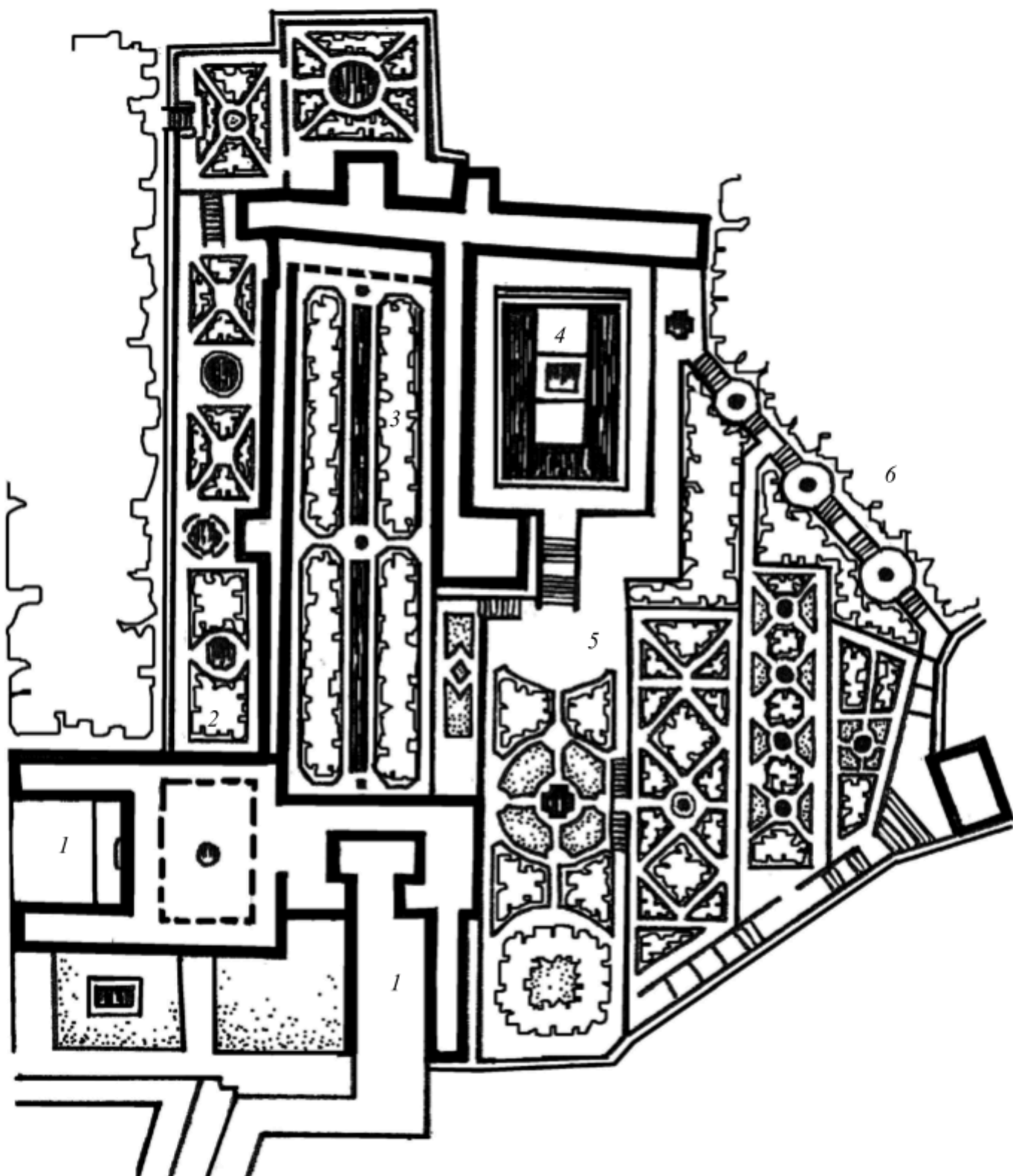

Рис. 4. План садів Генераліфе (Іспанія): 1 – входи; 2 – нижня тераса; 3 – двір каналу; 4 – сад султанші; 5 – верхні тераси; 6 – каска.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №4

Тема: Ланшафтно-планувальні рішення італійського саду епохи Відродження.

Мета: Вивчити стильові особливості архітектурно-ландшафтного оформлення італійського саду; ознайомитися з характерними прийомами ландшафтно-планувального вирішення садово-паркових об'єктів цього стилю; набути навичок аналізу композиції ландшафтних об'єктів.

Тривалість заняття: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія.

Матеріали та обладнання: письмове та креслярське приладдя.

Метод проведення: індивідуальний.

Завдання

Виконати копію наведеного плану італійського саду епохи Відродження та скласти асортимент декоративних рослин.

Хід роботи:

1. Вивчіть основні стильові особливості композиції італійського саду (дивись «**Методичні вказівки**»).
2. Розгляньте приклади італійських садів, проаналізуйте їхні характеристики (тип, місцезнаходження, період створення, розмір). Виберіть один сад для детального дослідження (Рис.5 або Рис.6).
3. Детально вивчіть план вибраного саду. Визначте основні елементи композиції та їхнє розташування.
4. Створіть точну копію плану саду, додавши пояснення до основних елементів.
5. Доповніть свою роботу історичною довідкою про сад, описом його змін з часом та принципами підбору рослин.
6. **Контрольні запитання:**

1. Які елементи були запозичені з римських і мавританських садів?
2. Які основні характеристики італійських садів епохи Відродження?
3. Яке значення мали вода і рослини в італійських садах?
4. Які основні функції виконували італійські сади?
5. Які матеріали та декоративні елементи найчастіше використовувалися в оформленні італійських садів?

Оформлення роботи:

1. Робота виконується на стандартних аркушах формату А₄.
2. Структура звіту: технічні умови; копія наведеного плану саду; асортимент декоративних рослин.

Література:

1. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво : Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів. — К.: Наук, світ, 2001. - 299 с. : іл. - Бібліогр.: с. 297-299.
2. Олешко О.Г., Жихарева К.В., Струтинська Ю.В. Історія садово-паркового мистецтва: методичні вказівки до виконання практичних робіт для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 206 «Садово-паркове господарство» — Біла Церква, 2020. 54 с.

Методичні вказівки по виконанню практичної роботи

Італійські сади успадкували деякі риси древньоримських садових композицій (формування рослин, строгі геометричні форми, розміщення декоративних акцентів на перетинах доріжок), об'єднавши їх з рядом прийомів ландшафтної організації просторів, властивих іспанно-мавританському типу саду (замкнені простори, прямокутні тераси, різноманітні водні споруди). Незважаючи на невелику площу і, як наслідок, щільне компактне планувальне рішення, в композиційному вирішенні італійського саду отримали поширення різні прийоми терасування рельєфу з влаштування підпірних стінок і декоративних сходів, складні водні системи з каскадами і фонтанами, широко застосовувалася декоративна стрижка зелених насаджень.

Італійські сади епохи Відродження були орієнтовані на сприйняття далеких пейзажів і окремих елементів композиції з близької відстані, тому при створенні саду пріоритетне значення надавалося ретельній проробці дрібних деталей архітектурно-ландшафтного оформлення. Обілля скульптурних деталей і декоративних малих архітектурних форм перетворювало італійський сад на архітектурний витвір. Сад і споруди вирішувалися як єдиний ансамбль, в якому архітектурні деталі і зелені насадження були рівноправними елементами композиції. За типологією розрізнялися сади для усамітнення («секретний сад») і прийому гостей («парадний сад»).

В планувальному відношенні італійські сади мали чітко виражене симетричне осьове рішення або всього простору, або окремих терас і будувалися на використанні геометричного модуля – квадрата, рідше прямокутника (рис. 5). Головна вісь композиції часто завершувалася півкруглою підпірною стінкою, що обрамляла оглядовий майданчик або відкритий театр; вторинні осі також нерідко мали півкруглі завершення (рис. 6).

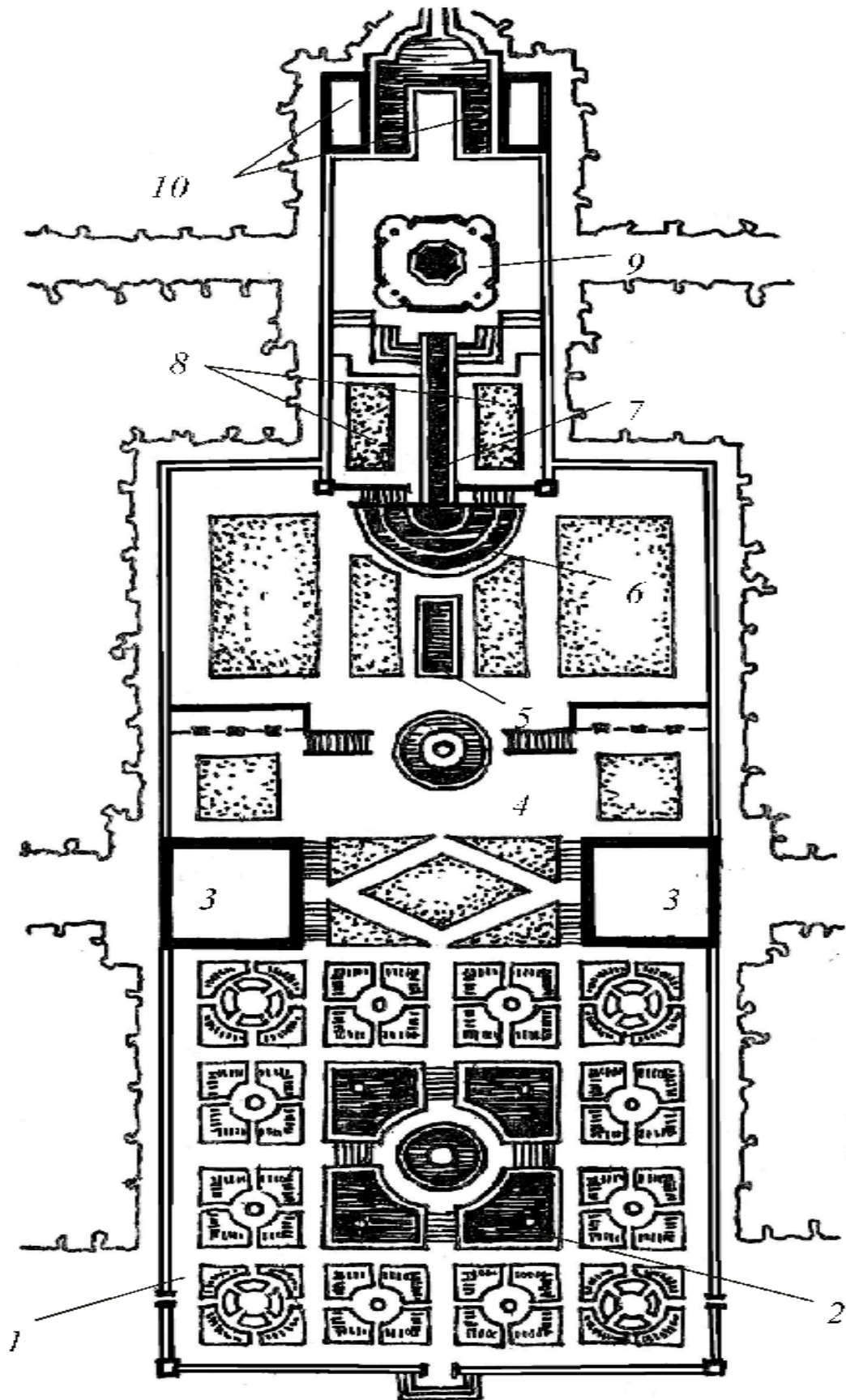

Рис. 5. Застосування квадратного модуля в композиції вілли Ланте (Італія): 1 – модульний партер плоского саду; 2 – водний партер; 3 – будівлі вілли; 4 – круглий фонтан; 5 – водяний лоток; 6 – фонтан Річкових богів; 7 – водотік; 8 – обрамляючі водотік зелені стіни; 9 – вольєр з фонтаном; 10 – каскад і гроти.

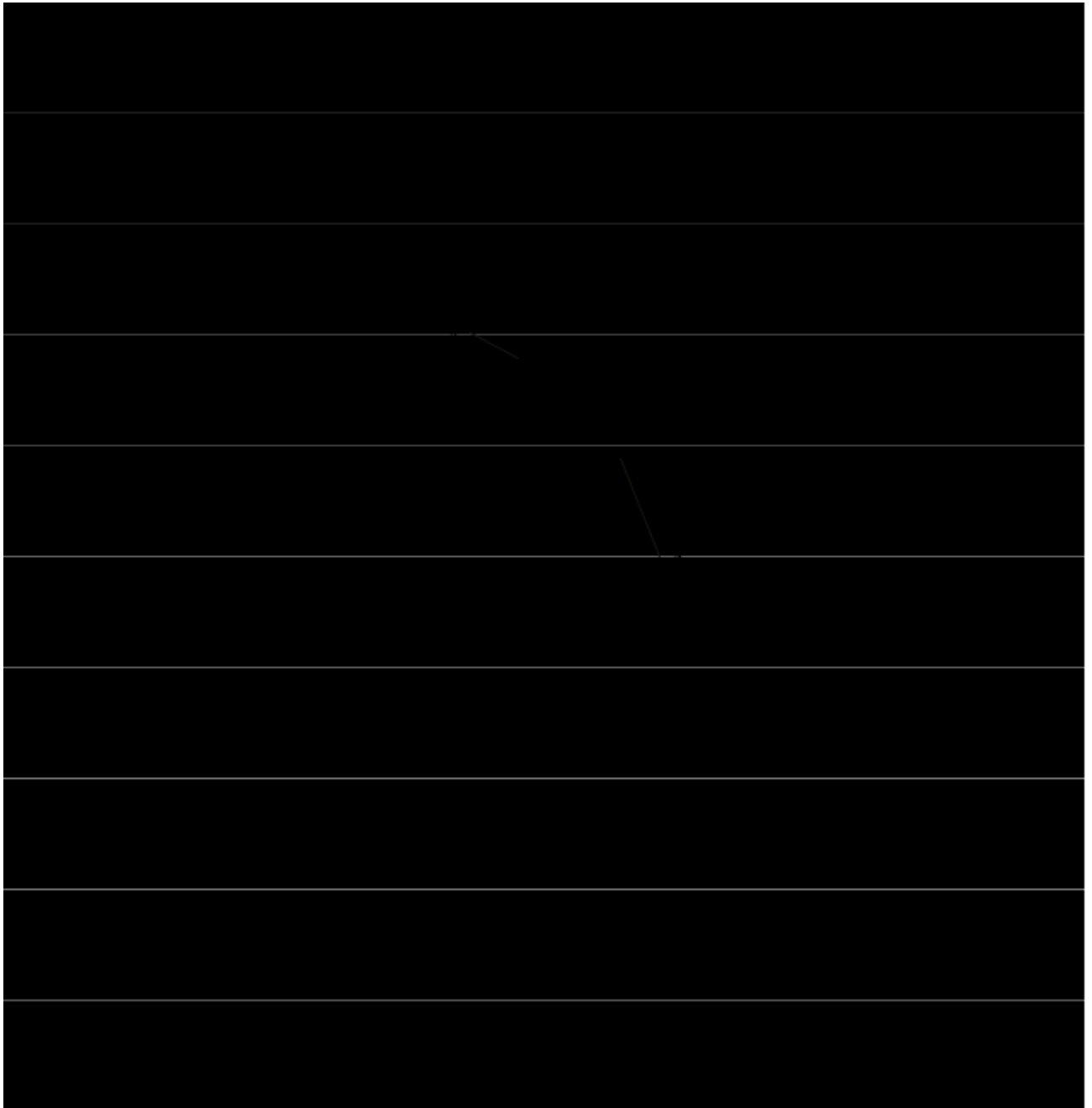

Рис. 6. План вілли д'Есте (Італія): 1 – палац; 2 – верхня тераса; 3 – фонтан Драконів; 4 – алея Ста фонтанів; 5 – фонтан Сивілли; 6 – композиція Торжествующий Рим; 7 – водойми; 8 – Водяний орган; 9 – партер

Італійські сади епохи бароко мали більш виражений розважальний характер, їм були притаманні складність планування, велика кількість кам'яної алегоричної скульптури, малих архітектурних форм, водних споруд-сюрпризів; до композиції включалися "садові театри" та лабіринти.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №5

Тема: Прийоми ландшафтної організації французьких регулярних садів і парків періодів відродження і бароко.

Мета: Вивчити стильові особливості архітектурно-ландшафтного оформлення французького регулярного саду; ознайомитися з характерними прийомами ландшафтного планування об'єктів озеленення цього стилю; набути навичок аналізу композиції ландшафтних об'єктів.

Тривалість заняття: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія.

Матеріали та обладнання: письмове та креслярське приладдя.

Метод проведення: індивідуальний.

Завдання

Виконати копію наведеного плану палацово - паркового ансамблю Версаль та скласти асортимент декоративних рослин.

Хід роботи:

1. Вивчіть основні стильові особливості композиції французького регулярного саду (дивись «**Методичні вказівки**»).
2. Розгляньте приклад палацово - паркового ансамблю Версаль (рис. 7), проаналізуйте його характеристики (тип, місцезнаходження, період створення, розмір ділянки тощо).
3. Детально вивчіть план вибраного ландшафтного об'єкта. Визначте основні елементи композиції та їхнє розташування.
4. Створіть точну копію плану саду, додавши пояснення до основних елементів.
5. Доповніть свою роботу історичною довідкою про сад, описом його змін з часом та принципами підбору рослин.

Контрольні запитання:

1. Коли і ким був заснований палацово-парковий комплекс Версаль?
2. Що входило до підготовчих робіт при будівництві Версалью?
3. Асортимент рослин, який використовувався при створенні парку?
4. З яких частин складається палацово-парковий комплекс?
5. Перелічіть принципи покладені в основу реалізації ідей в створенні парку.

Оформлення роботи:

1. Робота виконується на стандартних аркушах формату А₄.
2. Структура звіту: технічні умови; копія наведеного плану саду; асортимент декоративних рослин.

Література:

1. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво : Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів. — К.: Наук, світ, 2001. - 299 с. : іл. - Бібліогр.: с. 297-299.
2. Олешко О.Г., Жихарева К.В., Струтинська Ю.В. Історія садово-паркового мистецтва: методичні вказівки до виконання практичних робіт для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 206 «Садово-паркове господарство» — Біла Церква, 2020. 54 с.

Методичні вказівки по виконанню практичної роботи

Французький регулярний сад, що сформувався на території Франції з її рівнинним рельєфом та відносно суворим кліматом, відрізняється від італійського. Якщо для італійських садів характерне камерне терасування, то у французьких садах переважає широке відкриття простору на низьких обширних терасах, з далекими панорамними видами. Замість б'ючих фонтанів і каскадів тут переважають спокійні водні гладі декоративних каналів та неглибоких басейнів правильних геометричних форм.

Композиції великих французьких садів і парків відзначаються симетрією відносно центральної осі (багатопроменеві та віялоподібні композиції), хоча для уникнення монотонності допускалися й невеликі відхилення від цієї симетрії. Дерева висаджували щільними масивами, приховуючи індивідуальність кожного дерева; дво- та чотирирядні алеї були основними елементами композиції; широко застосовувалася фігурна стрижка рослин.

Характерною формою організації насаджень були **боскети** – геометричні композиції з щільної посадки дерев («боскети-рощі») або з внутрішніми площадками, оточеними зеленими стінами, з фонтанами, квітниками, скульптурами («боскети-кабінети»). Широко використовувалося **вертикальне озеленення** (трельяжі, арки, бесідки, перголи, берсо); на спеціальних парадних партерах влітку розміщували **мобільні рослинні композиції** з лаврових, апельсинових та лимонних дерев у кадках. Центральну частину парку перед палацом займав **партер**, для створення малюнків на якому використовувалися різноманітні матеріали (пісок, бита цегла, мармурова крихта, вугілля, галька різних кольорів, металеві кульки, скло, в тому числі кольорове) та фігурні газони.

Особливості композицій у Версалі.

Домінантою паркового комплексу (рис. 7) є королівський палац, до якого зі сходу променями підступають три дороги: з Парижу, Сен-Клу і Со, сходячись на Площі Армії **(2)**. Протяжність фасаду 500 м. Прямо по центру фасаду палацу **(1)** розташований водяний партер **(3)** у вигляді двох плоских мармурових басейнів, прикрашених скульптурами, що символізують ріки Франції (площа 1,5 га). Саме звідси розпочинає свій розвиток головна вісь парку. На ній розташовані: квітковий партер з фонтаном Латона **(4)**, зелений килим **(5)**, колісниця Аполлона **(6)** і на завершення – Великий канал **(7)**.

Далі погляд охоплює круглу площу - зірку короля **(8)**, до якої сходяться

вісім доріг.

Захоплюють велетенські розміри окремих елементів парку. Наприклад, партер зелений килим має довжину 330 м і ширину 45 м. Уздовж килима на фоні боскетів на віддалі 30 м вишикувані вази і мармурові статуї.

Вражаючими є і розміри Великого каналу: довжина в його повздовжній частині 1600 м, в поперечній 1000 м, ширина 50 м. Канал, окрім катання на ньому човнами, ще виконував важливу меліоративну функцію: сприяв пониженню ґрунтових вод і осушенню території парку.

Як зазначено вище, А.Ленотр вмів мистецьки розкрити дальню перспективу. Тут він це робить дуже тонко, показуючи її через зріджений ряд тополь.

На першій поперечній осі парку (довжиною 3 км), яка підступає до водного партеру, розташовані північний **(9)** і південний **(12)** партери. Північний партер переходить в Алею дітей **(10)** і завершується басейном Нептуна **(11)**. Південний партер, який здіймається над поверхнею землі на 13 м, переходить в оранжерейний сад **(13)** і завершується Озером Швейцарців **(14)**.

Друга поперечна вісь має вигляд двох широких паралельних доріг. Перша з них проходить через колісницю Аполлона, друга – через східний басейн Великого каналу. Ці дороги відділяють лісопаркову частину від боскетної - ближчої до палацу.

У Версалі створені чи не найкращі в світі боскети. Дерев в них висаджували правильними рядами на близькій віддалі з метою створення густого масиву зелені. Межами боскетів служили легкі дерев'яні решітчасті (трельяжні) огорожі – палісади, пофарбовані в зелений колір. Вони стримували боковий розвиток рослин і служили своєрідними лекалами для формування рівної поверхні стіни. В огорожі найчастіше використовували граб, рідше – в'юнкі рослини, що плелися по палісадах.

Боскети, згідно з образною ідеєю і оформленням, утворювали різні зали: “Лабіринт”, “Великий зал”, “Королівський острів”. У зелених залах часто влаштовували музичні концерти, театральні вистави, танці, ігри. В окремих з них можна було знайти куточок для тихого відпочинку.

Нижче боскетної частини Малого парку розкинулася його лісопаркова частина, через яку проходить його третя поперечна вісь, що з півночі замикається ансамблем Великий Тріанон **(15)**, а з півдня - Менажерією **(16)**. Зліва і справа від повздовжньої осі лісовий масив пронизують радіальні дороги, промені яких сходяться у східному кінці великого каналу.

Невелика будівля Менажерії з'явилася у 1662 р. Довкола неї розміщалися невеличкі будиночки із тваринами, яких можна було оглянути. Цей павільйон був перероблений архітектором Мансаром і впродовж XVIII ст. служив прототипом нинішніх зоологічних садів. Нині не існує.

Великий Тріанон був споруджений також архітектором Мансаром у 1686 р. на місці давнього Фарфорового будиночка, встановленого у 1672 р. Являв він собою самостійний садово-палацовий комплекс – невелике повторення просторого Версалю. Його головна вісь перетинала палац з колонадами, горішню і нижню тераси. Горішня тераса була спланована у вигляді двох симетричних квіткових партерів. Нижня тераса мала вигляд партеру, поділеного на чотири рівні частини, оточеного берсо і боскетами. Завершував композицію буленгрін з фонтаном. Тріанон славився своїми квітковими партерами, де рослини проростали в горшечках і їх можна було, залежно від періоду цвітіння і колористичної гами, замінювати впродовж сезону.

В основу реалізації ідей створення французького класичного парку покладені такі головні принципи :

- розвиток простору вздовж головної повздовжньої осі, яка підпорядковувала поперечні осі, що врівноважували композиції і концентрували довкола себе боскети;
- створення обширних відкритих партерних просторів довкола палацу, які підсилювали його панівне становище та розкривали архітектуру;
- створення кульмінації на головній осі з розкриттям далекої перспективи;
- введення діагональних променевих доріг, які йдуть від лісових масивів через парк і сходяться до палацу;
- врахування особливостей оптичного сприйняття простору.

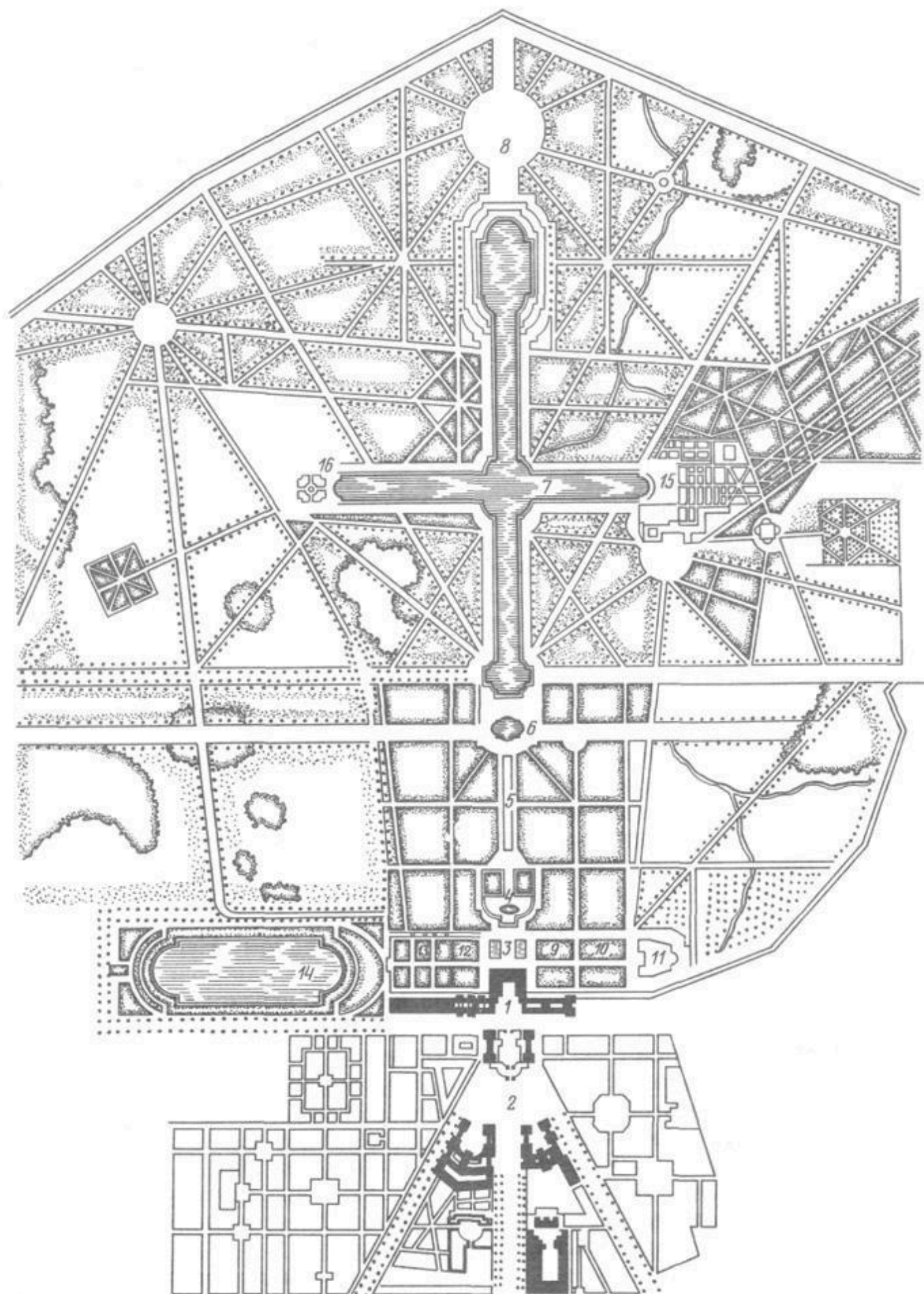

Рис. 7. Палацово - парковий ансамбль Версаль (Франція): 1. – палац (головна будівля

комплексу, резиденція французьких королів); 2. – Площа Армії (велика площа перед палацом, що слугувала для парадів та церемоній); 3. – водяний партер (низька частина саду, де вода грає домінуючу роль, часто з фонтанами та каналами); 4. – квітковий партер з фонтаном Латона (декоративна площадка з квітковими композиціями та фонтаном, присвяченим римській богині Латоні); 5. – зелений килим (велика галявина з рівно підстриженою травою, що створює ефект килима); 6. – Колісниця Аполлона (скульптурна композиція, що зображає бога сонця Аполлона в колісниці); 7. – великий канал (довгий штучний канал, який проходить через весь парк); 8. – Зірка короля (геометрична композиція з каналів, що нагадує зірку, символізує владу короля); 9. – північний партер (частина саду, розташована на північ від палацу); 10. – алея дітей (алея, призначена для прогулянок дітей королівської родини); 11. – басейн Нептуна (великий басейн з фонтаном, присвячений богу морів); 12. – південний партер (частина саду, розташована на південь від палацу); 13. – оранжереєвий сад (місце, де вирощували екзотичні рослини); 14. – озеро Швейцарців (штучне озеро, створене для відпочинку та розваг); 15. – великий Тріанон (маленький палац, призначений для приватного відпочинку короля); 16. – Менажерія (місце, де утримувалися екзотичні тварини).

ПРАКТИЧНА РОБОТА №6

Тема: Пейзажні прийоми композиції у англійському і західноєвропейському садово-парковому мистецтві.

Мета: Вивчити стильові особливості архітектурно-ландшафтного оформлення історичних пейзажних садів і парків країн Західної Європи; ознайомитися з характерними прийомами ландшафтного планування об'єктів озеленення цього стилю; набути навичок аналізу композиції ландшафтних об'єктів.

Тривалість заняття: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія.

Матеріали та обладнання: письмове та креслярське приладдя.

Метод проведення: індивідуальний.

Завдання:

Виконати копію наведеного плану італійського саду епохи Відродження та скласти асортимент декоративних рослин.

Хід роботи:

1. Вивчіть основні стильові особливості композиції історичних пейзажних садів і парків країн Західної Європи (дивись «**Методичні вказівки**»).
2. Розгляньте приклади ландшафтних об'єктів цього стилю, проаналізуйте їхні характеристики (тип, місцезнаходження, період створення, розмір ділянки тощо). Виберіть один об'єкт для детального дослідження (рис. 9).
3. Детально вивчіть план вибраного ландшафтного об'єкта. Визначте основні елементи композиції та їхнє розташування.
4. Створіть точну копію плану саду, додавши пояснення до основних елементів.
5. Доповніть свою роботу історичною довідкою про сад, описом його змін з часом та принципами підбору рослин.

Контрольні запитання:

1. Які основні відмінності між англійським пейзажним парком та французьким регулярним садом?
2. Які основні принципи лежать в основі створення англійського пейзажного парку?
3. Які елементи ландшафту та архітектури характерні для англійського пейзажного парку?
4. Які типи французьких романтичних пейзажних парків ви знаєте?
5. Як змінилися уявлення про сад і його роль в житті людини з переходом від регулярних до пейзажних парків?

Оформлення роботи:

1. Робота виконується на стандартних аркушах формату А₄.
2. Структура звіту: технічні умови; копія наведеного плану саду; асортимент декоративних рослин.

Література:

1. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво : Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів. — К.: Наук, світ, 2001. - 299 с. : іл. - Бібліогр.: с. 297-299.
2. Олешко О.Г., Жихарєва К.В., Струтинська Ю.В. Історія садово-паркового мистецтва: методичні вказівки до виконання практичних робіт для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 206 «Садово-паркове господарство» — Біла Церква, 2020. 54 с.

Методичні вказівки по виконанню практичної роботи

З середини XVIII століття в будівництві парків виникає новий для Європи напрям, який прагне до природної естетичності паркових композицій і отримав назву **пейзажного**. Перші пейзажні парки з'явилися в Англії.

Новий стиль садово-паркового мистецтва – "англійський парк" – був повною протилежністю регулярним французьким садам. Принциповою відмінністю нового стилю стало практично повне злиття ландшафту парку та навколишньої місцевості, відкритість території парку, вільний, без прямих ліній, малюнок дорожньо-стежкової мережі, природний характер композицій зелених насаджень. Плавні лінії доріжок підкреслювали мальовничий рельєф, контури гаїв та деревних груп. Домінантою композиції парку міг бути палац, велика водойма, відкритий простір великої поляни. Ландшафтно-планувальна структура парку підтримувала систему численних видових точок, з яких відкривалися далекі перспективи на паркові ландшафти та озерні простори, павільйони у вигляді античних та середньовічних храмів, гроти, різноманітні екзотичні архітектурні споруди (китайські та арабські бесідки, пагоди). В результаті архітектурно-ландшафтної композиції англійських парків була властива певна стилістична еkleктика – в межах одного парку могли поєднуватися екзотичні та середньовічні готичні, а іноді й античні мотиви (рис. 9).

На відміну від англійських, пізніше виникли французькі романтичні пейзажні парки, які були більш стриманими в стилістиці введених в паркове середовище архітектурних споруд та композиційних мотивів. Серед них виділяють досить чітко диференційовані ідилічний (пасторальний), "меланхолічний" (філософський), героїко-меморіальний, "дикий" типи парків.

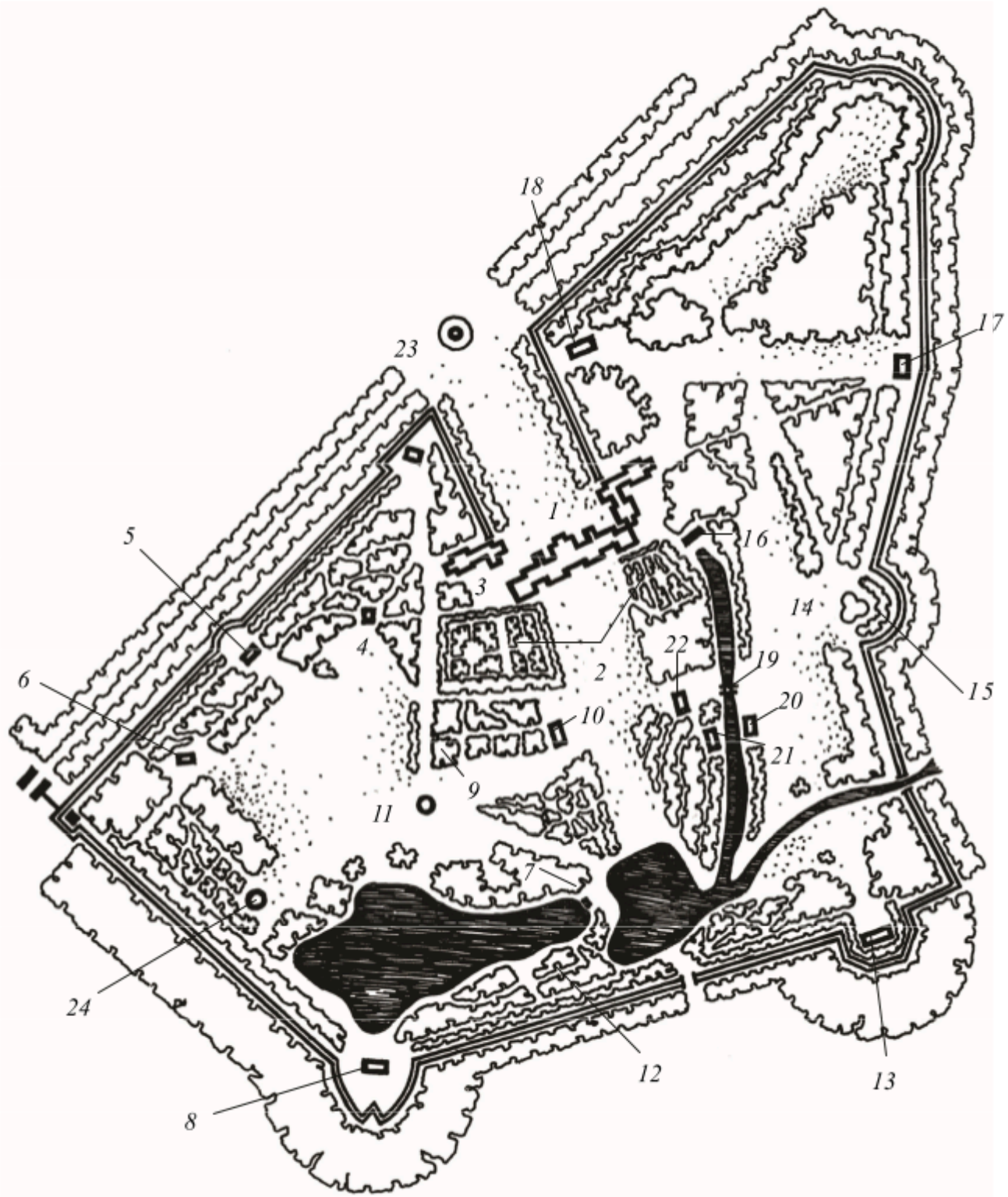

Рис. 9. План парку Стоу (Англія): 1. – палац; 2 – декоративні огороди; 3 – оранжерея; 4 – Храм Бахуса (будівля, присвячена римському богу вина, часто використовувалася для святкувань); 5 – статуя Дріади (скульптура німфи лісу); 6 – Піраміда (архітектурна споруда у формі піраміди, часто використовувалася як мавзолей або пам'ятник); 7 – каскад; 8 – Храм Венери (будівля, присвячена римській богині кохання); 9 – Печера Дідони (грот, названий на честь фінікійської цариці Дідони); 10 – Театр королеви (спеціальна споруда для вистав і концертів); 11 – ротонда; 12 – Грот пастуха (штучна печера, що імітує природну); 13 – Храм Дружби (будівля, символізуюча дружбу); 14 – Готичний храм (будівля в готичному стилі); 15

– Полукруг саксонських божеств (група скульптур, присвячених саксонським богам); 16 – Фарфоровий грот (грот, де стіни і стеля оздоблені фарфоровою плиткою); 17 – Храм пасторальної поезії; 18 – Грецький храм (будівля в античному стилі); 19 – міст із раковин і каскад; 20 – Храм Знаменитих британців (будівля, присвячена видатним британцям); 21 – Храм Древньої чесноти (будівля, що символізує вічні цінності); 22 – Храм Сучасної чесноти (будівля, що символізує сучасні цінності); 23 – кінна статуя короля Георга I; 24 – колона королеви Кароліни (колона, присвячена королеві).

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво: коротка історія розвитку та методи створення художніх садів. Київ: Наук. світ, 2001. 299 с.
2. Жирнов А.Д. Історія садово-паркового мистецтва. Від садів стародавнього Єгипту до пейзажних парків Англії. Львів: УкрДЛТУ, 1995. 28 с.
3. Крижановська Н.Я. Основи ландшафтного дизайну. Підручник. Київ: «Ліра-К», 2014. 233 с.
4. Кучерявий В.П. Історія ландшафтної архітектури: підручник. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 702 с.
5. Олешко О.Г., Жихарєва К.В., Струтинська Ю.В. Історія садово-паркового мистецтва: методичні вказівки до виконання практичних робіт для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 206 «Садово-паркове господарство» — Біла Церква, 2020. 54 с.

РЕЦЕНЗІЯ

На методичну розробку «Методичні вказівки до виконання практичних робіт» з навчальної дисципліни «Історія садово-паркового господарства» - «Методичні вказівки до виконання практичних робіт» для студентів спеціальності 206 «Садово-паркове господарство», підготовлену викладачем Бідюком Іваном Васильовичем.

Навчальне видання містять навчальні матеріали, що включають технічні умови, опис послідовності виконання практичних робіт, питання для самоперевірки, вимоги до оформлення звіту, критерії оцінювання практичної роботи.

Список літератури, рекомендованої для виконання практичних робіт.

Методичну розробку можна рекомендувати для використання в освітньому процесі.

Рецензент: Глущук М.П. викладач циклової комісії агрономічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист